
**MAATILAYMPÄRISTÖSTÄ VIHREÄÄ VOIMAA
JA VIRKISTYSTÄ**




Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö
Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma

Mustiala, syksy 2014

Leenamaija Vattinen

Leenamaija Vattinen



MUSTIALA
Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma
Maatilatalous

Tekijä	Leenamaija Vattinen	Vuosi 2014
Työn nimi	Maatilaympäristöstä vihreää voimaa ja virkistystä	

TIIVISTELMÄ

Elintarviketuotanto on edelleen maatalojen tärkein tehtävä, mutta pysyäkseen elinvoimaisena suomalaisella maaseudulla tulee olla tarjota muunlaisiakin palveluita, kuten hyvinvointipalveluja. Termi Green Care on tavoitteellista toimintaa ihmisten hyvinvoinnin ja terveyden ylläpitämiseksi tai lisäämiseksi luonnon ja luontoympäristöä hyödyntämällä. Työn tarkoituksena on selvittää millaiset edellytykset tuotannossa olevalla maatilalla on tarjota hyvinvointipalveluja ja kuinka maatilaympäristöä voidaan hyödyntää Green Care toiminnassa. Työn toimeksiantaja on Liiketoimintaa verkostoitumalla -hanke, LIVE-hanke, jonka tarkoituksena oli edesauttaa maaseudun yrityksiä verkostoitumaan ja kehittämään palvelujaan luontoresursseja hyödyntämällä. Opinnäytetyöstä tuotetaan sisältöä myös www.virtuaali.info -sivustolle.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena, haastattelemalla hoivayrittäjää ja kahta maatalousyrittäjää. Haastattelusta kävi ilmi, kuinka positiivisesti Green Care -innovaatioon suhtaudutaan ja millaisia monipuolisia mahdollisuuksia toimintaan maataloilla on. Työssä käytetty aineisto ja kirjallisuus käsittelivät suomalaista maaseutua, sen historiaa ja nykytilaa sekä Green Carea.

Maatilaympäristö on monipuolinen kokonaisuus, joka koostuu eri elementeistä, joita Green Care -palvelujen tarjonnassa voi hyödyntää, kuten eläimet, metsä, puutarha. Liiketoiminnan laajentaminen vihreän hoivan palveluihin ei vaadi maatilalta välttämättä edes suuria rahallisia investointeja. Maatalousyrittäjän ei tarvitse olla sosiaali- tai terveystalon ammattilainen tarjotakseen hyvinvoinnin palveluja. Verkostoituminen ja oikeanlaisten verkostojen löytäminen on tärkeää. Euroopassa joissakin maissa Green Care -toiminta on vakiintuneempaa ja toimii osana sosiaali- ja terveystalon palveluja. Suomessa toiminta on vasta aluillaan mutta kysynnän kasvaessa maataloilla on mahdollisuuksia palvelujen tarjoamiseen.

Avainsanat maaseutu ympäristö, green care, hyvinvointipalvelut, maatalousyrittäjät

Sivut 24 s. + liitteet 4 s.

MUSTIALA

Degree Programme in Agricultural and Rural Industries

Agriculture option

Author	Leenamaija Vattinen	Year 2014
Subject of Bachelor's thesis	Green care and recreation from Farm environment	

ABSTRACT

The topic of this thesis is Green care and recreation from Farm environment. Agricultural is the most important industry to Finnish countryside and farming, but keeping it living, other types of services, e.g. wellbeing, can be offered. Green Care is predetermined proceedings of preserving welfare and health by using nature environment. The purpose of this thesis is to find out how and what conditions the farm is to provide welfare services and how the farm environment could be used in Green Care. The thesis was commissioned by Business by using networking –project (LIVE- project). The purpose of the project was to help rural business networking and develop its services by using natural resources. The thesis will be produced content also website: www.virtuaali.info.

The study was made by using a qualitative research method by interviewing one care entrepreneur and two farmers. The interviews showed how positively Green Care innovation is perceived and what kind of wide opportunities farms have. This work material and literature of this work contains a history and a look onto the current state of Finnish countryside and Green care.

The farm environment is a versatile package consisting of different elements, which could be used by Green Care. These elements are, for example animals, forest and gardens. Business expansion in Green Care services does not require farmers to do large financial investments and farmers do not have to be a social or healthcare professionals to provide welfare services. Networking and finding the right kind of networks is most important thing to do. In some countries in Europe Green Care activities are established and part of the social and healthcare services. In Finland the activity is in its early stages, but when the demand increases the farms have potential for the provision of services.

Keywords rural environment, green care, welfare services, agricultural companies,

Pages 24 p. + appendices 4 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	MITÄ ON GREEN CARE	1
2.1	Toimintamuodot / -menetelmät.....	2
2.2	Toiminta Suomessa	3
3	SUOMALAINEN MAASEUTU.....	5
3.1	Muuttuva maaseutu ja maaseutuyrittäjyys	5
3.2	Kulttuurillinen ja historiallinen arvo.....	6
3.3	Ympäristön suomat mahdollisuudet.....	7
3.3.1	Toiminnan kehittäminen hyvinvointipalveluihin	7
4	AINEISTO JA MENETELMÄT.....	9
5	MAATILAYMPÄRISTÖSTÄ HYVINVOINTIA	10
5.1	Asiakkaan tarpeet	10
5.2	Toiminnan mahdollisuudet.....	11
5.2.1	Eläimet.....	12
5.2.2	Pellot, puutarha, metsä	15
5.2.3	Päivätoimintaa ja kuntouttavaa työtoimintaa	17
5.3	Toiminnan aloittaminen: Maanviljelijästä myös hyvinvointiyrittäjä?	18
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	20
	LÄHTEET	22
Liite 1	Haastattelukysymykset	

1 JOHDANTO

Termi Green Care tarkoittaa tavoitteellista toimintaa ihmisten hyvinvoinnin ja terveyden ylläpitämiseksi tai lisäämiseksi luontoa ja luontoympäristöä hyödyntämällä. Se on käsitteenä Suomessa melko uusi, vaikka luonnon hyvinvointivaikutukset ihmisen psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen on tiedostettu jo kauan. Opinnäytetyössä perehdyn maatilaympäristön hyödynnettävyyteen hyvinvointipalvelujen tarjonnassa.

Opinnäytetyön aihe on Maatilaympäristöstä vihreää voimaa ja virkistystä. Aihe on tärkeä ja ajankohtainen, mutta se on merkityksellinen myös tulevaisuudessa. Kautta aikain ihminen on aina elänyt luonnossa tai yhteydessä luontoon. Suhde on ollut vuorovaikutteinen; luontoa ja sen antimia on hyödynnetty, mutta sitä on myös osattu arvostaa ja ihmisillä on ollut ymmärrys, että ilman luontoa ei voi elää.

Luonnon vaikutuksia ihmiseen ei ole aiemmin tarvinnut erityisesti miettiä tai tutkia, mutta nykyään, kun elämä siirtyy yhä enemmän ihmisen muokkaamaan rakennettuun infrastruktuuriin ja siirrymme kauemmas luonnosta, luonnosta saatava henkinen ja fyysinen hyvinvointi korostuu. Tämä luo mahdollisuuksia hyödyntää luontoa monipuolisesti, myös luomalla liiketoimintaa sen ympärille.

Suomalainen maatalous on viime vuosikymmenien aikana ollut muutoksessa. Omavaraistaloudesta on siirrytty isompiin tilakokoihin ja tuotannossa on usein pyritty erikoistumaan tiettyyn tuotantosuuntaan. Moni tila on jopa lopettanut toimintansa. Alku- ja elintarviketuotanto on edelleen maatilojen tärkein tehtävä, mutta perinteisen maa- ja metsätaloustuotannon ohella tiloille on tullut myös muuta liiketoimintaa, kuten mökkivuokrausta, maatilamatkailua, hyvinvointi- tai elämyspalveluita. Maatiloilla ympäristöineen on hyvät mahdollisuudet näiden palvelujen tarjoamiseen.

Kun ihmisten tarve erilaisiin hyvinvointi- ja kuntoutuspalveluihin lisääntyy ja Green Careen liittyvää tutkimustietoa saadaan lisää, niin myös palveluiden osuus tulevaisuudessa kasvanee, joten on tärkeää selvittää millaisilla edellytyksillä suomalainen maatilayritys voi vastata näihin tarpeisiin.

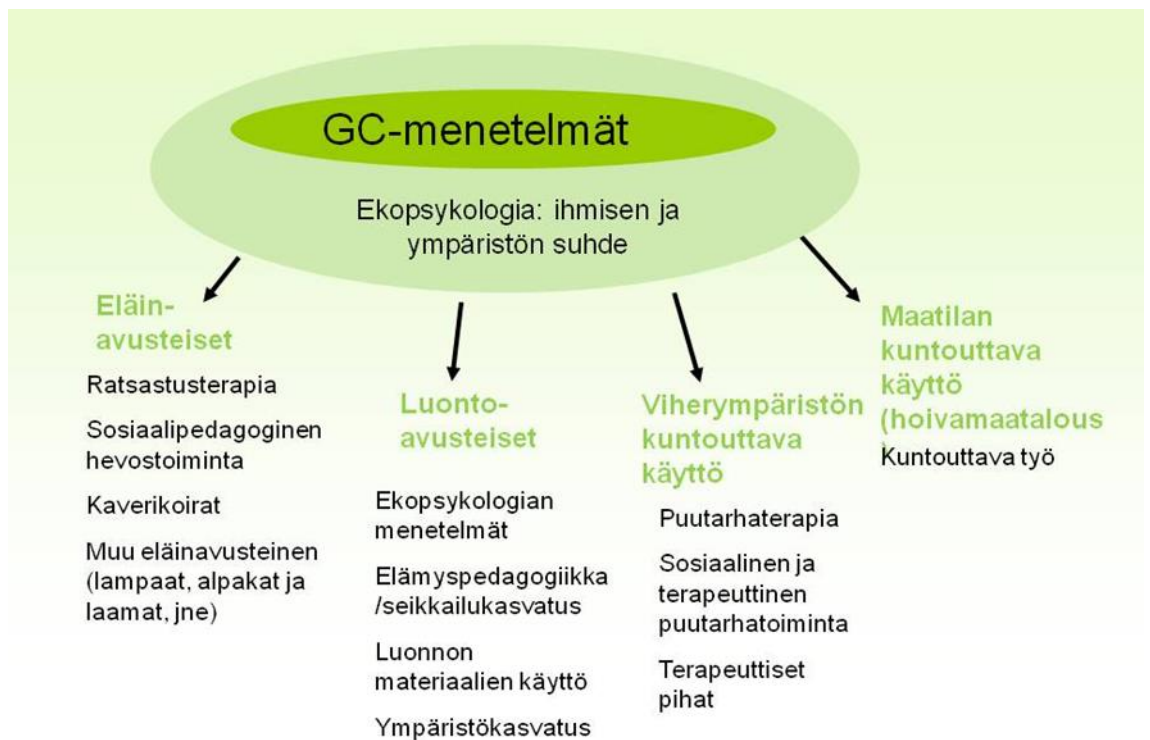
Opinnäytetyössäni olen haastatellut Green Care -yrittäjää, Green Care -yrittäjäksi aikovaa sekä hoivayritystä, joka käyttää Green Care -palveluja ja tulevaisuudessa haluaisi niitä myös lisätä. Haastattelujen tarkoituksena oli selvittää, miten nämä yritykset voivat vastata toistensa tarpeisiin ja kuinka yrittäjien odotukset ja toiveet kohtaavat.

2 MITÄ ON GREEN CARE

Green Care eli vapaasti suomennettuna vihreä hoiva on luonto- tai maaseutu ympäristöön liittyvää toimintaa, jolla pyritään edistämään tai ylläpitämään ihmisen hyvinvointia tai terveyttä (Gcfinland ry, luettu 26.3.2014) Green Care -toiminta on tavoitteellista, ammatillista ja vastuullista, tämän

kaiken onnistumiseksi se voi yhdistää monia toimijoita. Sen peruselementit ovat kuitenkin luonto, toiminta ja yhteisö. Luonto on Green Care -toiminnan tapahtumapaikka, kohde tai väline. Luontoelementti voi sijaita maalla tai kaupungissa ja se voi olla metsää tai viherkasveja. Toiminnan ympäristönä luonto voi olla erämaata, hoidettua metsää, puistoa, puutarhaa tai maatilaa. Eläimet ovat keskeinen Green Care -toiminnan luontoelementti. Toiminta yhdistää ihmisen ympäristöönsä ja luo mahdollisuuden kokemukselle. Toiminta tuottaa mielihyvää ja aktivoi, se voi kuitenkin olla myös vähäeleistä, kuten maiseman havainnointia tai rauhoittumista. Yhteisö mahdollistaa osallisuuden. Osallisuuden tuntu Green Care -toiminnassa voi syntyä vuorovaikutuksessa ihmisten, eläinten, luontoympäristön tai tietyn paikan kanssa. (Luonto hyvinvoinnin lähteenä – suomalainen Green Care n.d.; Vehmasto 2014, 13.)

2.1 Toimintamuodot / -menetelmät



Kuvio 1. Green Care -menetelmät (Gcfinland ry, 2014)

Eläinavusteinen toiminta tai eläinavusteinen terapia käsittää toimintaa, joissa eläimet ovat toiminnan työvälineenä. Suomessa ratsastusterapia on tästä tunnetuin muoto. Myös koti- ja lemmikkieläimiä käytetään eläinavusteisessa toiminnassa, esimerkiksi ystäväkoirat tai eläinten vierailut hoitolaitoksiin ovat osa eläinavusteisia menetelmiä.

Luontoavusteisessa toiminnassa ollaan vaikutuksessa luonnon kanssa. Se voi olla elämyksiä ja seikkailua luonnossa, tarkoituksellista ja suunniteltua

tai vain luonnossa olemista ilman suunniteltua toimintaa. Myös ympäristökasvatus esimerkiksi päiväkodeissa ja metsäesikoulut kuuluvat tähän menetelmään.

Viherympäristön kuntouttavaan käyttöön kuuluu puutarhaterapia ja terapeutinen puutarhatoiminta, myös esimerkiksi aistipuutarhat. Esimerkiksi puutarhaterapian käyttö voi elämyksellisyyden ohella tarjota työtä ja toimintaa erilaisten taitojen kehittämiseen.

Maatilan kuntouttava käyttö, niin kutsuttu hoivamaatalous on toistaiseksi Suomessa melko vähäistä. Euroopassa se on kuitenkin jo tunnustettu menetelmä erilaisen sosiaalisen kuntoutuksen käytössä. Maatilalla luonto on läsnä monissa arjen rutiineissa. Eläinten läsnäolo tai kasvukauteen liittyvät työt, yhteisöllinen tekeminen ja tilan töiden vaatiman rytmin noudattaminen tukee kuntoutusta. Sen monipuolisuutta on mahdollista käyttää erilaisiin sosiaalisen kuntoutuksen tarpeisiin. Myös metsätalouden töitä voidaan käyttää samassa tarkoituksessa kuin maatalouden. (Luonto hyvinvoinnin lähteenä n.d.; Gcfinland ry, luettu 23.10.2014).

2.2 Toiminta Suomessa

Green Care esiteltiin Suomessa ensimmäisen kerran vuonna 2006 Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksessa. MTT osallistui eurooppalaiseen yhteistyöhön, jonka teemana oli Green Care maatiloilla. Vaikka käsite on Suomessa melko uusi, on Green Care tyyppisellä toiminnalla Suomessa pitkä historia. Luonto on aina ollut osa suomalaista hyvinvointia, vaikkei sitä olisi aina tiedostettukaan tai tietoisesti korostettu. Luontoon on hakeuduttu virkistäytymään ja rentoutumaan. Luonto on kuulunut meillä myös osana kasvatuskulttuuriin. (Vehmasto 2014, 8)

Suomessa Green Care -toiminnan historian voidaan katsoa ulottuvan jo 1900-luvun alkuun, jolloin sukulaisia ja tuttavien kävi kesäaikaan kaupungista maaseudulla lomailemassa ja virkistäytymässä. 1930-luvulla Suomessa huomattiin ympäristön vaikutus potilaaseen ja kuntouttavia palveluita alettiin kehittää tietoisesti. Näihin aikoihin luotiin ensimmäisiä tämän päivän Green Care -ajattelua tukevia hoitolaitoksia ja palveluja maaseudun ja luonnon rauhaan (Kangasniemi & Koivuniemi 2011, 8). Suomessa myös vaivaistenhoito on aikoinaan rakentunut maataloustoiminnan ympärille ja vaivaistalot pyrkivät olemaan mahdollisimman omavaraisia, kaikki oman kuntonsa mukaan osallistuivat tilan töihin. Maatilamatkailua on Suomessa tiloilla harjoitettu jo vuosikymmenien ajan ja EU:hun liittymisen myötä ja sen jälkeen maatilojen liiketoimintojen monipuolistumisessa myös maatilamatkailun merkitys on kasvanut.

Suomalainen Green Care kattaa sisällöltään ja tavoitteiltaan monenlaisia palveluita. Tämä tuo haastetta Green Care -käsitteen ja palvelukonseptin selkiyttämiseen, koska yhteisiä laadunhallintaan, koulutuksen ja kehittämiseen liittyviä tapoja tai ohjeita ei ole. (Vehmasto 2014, 10)

Euroopassa Green Care -toiminnasta tunnetaan erilaisia käsitteitä ja sisällöltään erilaisia toimintatapoja mm. Green care farms, Farming for health,

Social Farming ja City Farms. Käsitteiden erot kuvaavat toiminnan painopisteitä, Suomessa vastaavanlaisia painotuksia ei ole, vaikka sisällöissä toiminnallisia eroja onkin. Green Care on kansainvälistä ja monimuotoista toimintaa, jossa on erilaisia suuntauksia ja painopisteitä. Edelläkävijämaita ovat Norja ja Hollanti, jossa toiminta on jo vakiintunutta. Italiassa toiminta on kehittynyt sosiaalisten osuuskuntien kautta. Euroopan laajuisesti haasteita toiminnalle tuo, ettei sillä ole yhteisiä rakenteita ja poliittiset sekä institutionaaliset rakenteet ovat erilaisia eri maissa. Haasteiden ratkaisemiseksi tarvitaan rakenteellisten muutosten lisäksi myös julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyötä. (Yli-Viikari 2009, 11-17).

Green Care -toiminnan kattojärjestönä ja alan toimijoiden yhteistyöverkostona Suomessa toimii yhdistys, Green Care Finland ry. Yhdistys perustettiin vuonna 2010. Yhdistyksen tarkoituksena on edistää luonto-, eläin- ja maatala-avusteisten menetelmien käyttöönottoa hyvinvointi- ja terveyspalveluiden yhteydessä sekä toimia alan tiedonvälittäjänä ja lisätä vuoropuhelua. Yhdistys myös järjestää sekä osallistuu alan tapahtumiin ja kehittämiseen ja on mukana myös tutkimustyössä. (Gcfinland ry. luettu 9.6.2014; ja Vehmasto, 18).

Green Care yritysten määrää Suomessa on vaikea varmaksi sanoa. Moni tuottaa vihreän hoivan palveluita, vaikka eivät itseään Green Care -yrityksenä markkinoi tai edes tunnistaisikaan. Läheskään kaikki yritykset eivät ole Green Care Finland -yhdistyksen yritysjäseniä. Jotain toiminnan laajuudesta kuitenkin kertoo se, että yhdistyksen rekisterissä on jäseniä noin 50 eri toimialoilta. Green Care Finland ry on laatinut ja julkaissut myös toiminnalle eettiset ohjeet. (Vehmasto 2014, 18; Gcfinland ry, luettu 2.10.2014)

Yhdistyksen jäsenet saavat käyttää yhdistyksen logoa omassa viestinnässään. Yhdistyksen jäseniä velvoittavat yhdistyksen laatimat eettiset ohjeet, joissa korostetaan toiminnan luontosuhdetta, ammatillisuutta ja asiakassuhdetta, lisäksi yrityksiltä odotetaan korkeaa oman toimialansa ammatti-osaamista ja -etiikkaa. (Gcfinland ry, luettu 18.11.2014)



Kuva 1. Green Care Finland ry. logo, jota yhdistykseen rekisteröityneet yritykset ei jäsenet saavat käyttää.

3 SUOMALAINEN MAASEUTU

3.1 Muuttuva maaseutu ja maaseutuyrittäjyys

Suomalainen maaseutu ja maanviljely ovat olleet jonkinlaisessa murroksessa koko historiansa ajan. Eri historiallisten aikakausien tuomat haasteet ja mahdollisuudet, Suomen maantieteellinen sijainti ja ilmasto ovat vaikuttaneet osaltaan siihen, millaista maanviljelystä meillä nykypäivänä harjoitetaan. (Niemelä, 7-13).

Muuttuvat olosuhteet ja tilanteet ovat asettaneet haasteita, mutta suomalaiset viljelijät ovat tottuneet elämään muutoksessa, sopeutuneet ja löytäneet uudet keinot elinkeinonsa jatkamiseksi.

Maisemallisesti suomalainen maaseutu on muokkautunut nykyiseen asuunsa vuosisatojen saatossa. Maaseudun ja sen ympäristön maisemallisiin muutoksiin ovat vaikuttaneet keskiajalla vallalla ollut sarkajako, jolloin kylien pellot olivat yhdistettynä ja viljely tapahtui monen talon yhteistyössä. 1700-luvulle tultaessa Suomessa määrättiin isojako, joka yhdisti aikaisemmin viljelyssä olleet pienet sarat isommiksi kokonaisuuksiksi ja antoi näin mahdollisuuden tehokkaampaan peltoalan käyttöön. Isojaossa jaettiin myös metsäalueet, joita sarkajaossa ei jaettu ollenkaan. Isojaossa jääneitä epäkohtia on myöhemmin pyritty korjaamaan uusjaolla. Iso- ja uusjaon seurauksena kylien yhteisöllisyys alkoi pirstaloitumaan ja kirkonkylän asema hallinnollisena sekä kulttuurisena keskuksena kasvoi. (Luostarinen 1997, 60; Niemelä 2008, 67; Viita 2012, 62.)

Myös kaskeaminen, suoviljely ja soiden kydöttäminen sekä uudisraivaus, ovat myös vaikuttaneet maaseudun pelto- ja metsämaisemaan (Niemelä 2008, 59-62).

1900-luvulla erityisesti toisen maailmansodan jälkeinen aika on vaikuttanut suomalaiseen maaseutuun ja maataloustuotantoon voimallisesti. Valtio tuki maanviljelystä ja uudistilojen perustamista, kannusti peltojen raivaukseen ja tuki rahallisesti peltojen sala-ojituksia, mikä lisäsi osaltaan myös peltoalaa ja vaikutti viljelyyn suotuisasti. Myös töissä käytettävät koneet alkoivat lisääntyä ja tutkimus- ja kehitystyön tuloksena viljelymenetelmät paranivat ja vaikuttivat suotuisasti satoihin. Myös eläinpuolella jalostus, koulutus ja neuvonta paransivat tuotosta. (Viita 2012, 126–135.)

1960-luvulle tultaessa maatalouspolitiikan muutokset ja muuttunut verotus ajoi pienet tilat ahtaalle ja sai monet maaseudulta aiemmin elantonsa saaneet etsimään töitä muualta. Muuttoliike isompiin asutuskeskuksiin ja siitä edelleen jopa ulkomaille vaikutti siihen, että etenkin nuoriso lähti maaseudulta etsimään elantoaan muualta. Perinnönjaoissa tehtävät sisarusosuuksien lunastukset maatiloilta ovat osaltaan johtaneet siihen, että maaseudulla metsät ja maat ovat pirstaloituneet moniksi pienemmiksi omistusosuuksiksi, mikä antoi mahdollisuuden monille ihmisellä, myös maaseutuympäristön ulkopuolelta hankkia itselleen mökkimaata tai metsää maaseudulta. (Viita 2012, 188-190.)

Yksi merkittävimmistä taitekohdista suomalaiselle maataloudelle on ollut Suomen liittyminen EU:n jäseneksi. Sen myötä suomalainen maatalous on muuttunut pienimuotoisesta perheviljelystä enemmän liiketoiminnaksi. Maatilojen mahdollisuudet tilakoon suurentamiseen ja erikoistumiseen parantivat joidenkin rajoitusten poistuttua ja näin tilojen toimeentulo laajeni ja monipuolistui. Tilamäärät kuitenkin vähenivät, koska monen pienen tilan toiminta tuli kannattamattomaksi ja toiminnan taloudellinen kannattavuus epävarmemmaksi. Erityisesti maitotiloja lopetti. 2000-luvulle tultaessa tuotteiden jatkojalostaminen ja suoramyynti tiloilla on yleistynyt. Myös muiden palvelujen, kuten koneurakoinnin, tuottaminen perinteisen maatalouden ohella yleistyi. Tiloilla saattaa olla maatilamatkailua tai mökkivuokrausta. Kaikkia tilan töitä ei pyritä hoitamaan itse tai kaikkia koneita ei enää löydy omasta konehallista, vaan esimerkiksi kasvukauden töistä jokin osa teetetään ulkopuolisella urakoitsijalla. Yhä useammin tiloilta työskennellään myös tilan ulkopuolella, ulkopuolisella työnantajalla. Erilainen yhteistyö tilojen välillä, jopa yhtiöiden perustaminen maatilojen välille on yleistä nykyään. (Viita 2012, 229, 263; Niemelä 230–231.)

3.2 Kulttuurillinen ja historiallinen arvo

Maaseudun maisema muuttuu koko ajan. Geologiset ja ekologiset prosessit ovat muuttaneet sitä hyvinkin hitaasti, poliittiset ja sosiaaliset nopeammin. Eri aikakaudet ja vaiheet näkyvät maaseudun kulttuurimaisemassa. Erityisesti viimeisten muutaman sadan vuoden aikainen ihmisten jättämä jälki näkyy nykyisessä maaseutumaisemassa parhaiten, kuitenkin ihminen on elänyt luonnon kanssa siinä toimien ja siihen mukautuen ja sitä mukauttaen jo paljon pidempään. Maaseudun kulttuurihistorian mielletään tulevan ilmi yleensä siitä muistuttavista materiaaleista, esineistä, taloista ja vanhoista maisematyypeistä, mutta sen jäljet näkyvät myös ihmisten toimintatavoissa ja heidän suhteissaan elinympäristöön ja kiintymyksestä tiettyihin, heille merkittäviin paikkoihin, kuten lapsuudenmaisemiin. (Forsius-Nummela 1997, 64–66.)

Maaseutu ympäristön voidaan katsoa koostuvan luonnonelementeistä ja niitä muokanneen ihmisen toiminnasta. Siihen kuuluvat tyypillisesti peltoaukeat reuna-alueineen ja metsäsaarekkeet sekä tilakeskukset rakennuksineen. Monet maaseudun liitännäis- tai sivuelinkeinot, kuten maatilamatkailu, ovat riippuvaisia ympäristöstään. Lisäksi maaseutu on osa tärkeää ekosysteemiä, jota ihminen ei välttämättä aina tiedosta, maaseutu ympäristö ylläpitää luonnon monimuotoisuutta. Ja tärkeää on myös tiedostaa, että omavaraistalouden ylläpitäminen ja suomalaisten elintarvikkeiden tuottaminen olisi mahdotonta ilman tätä arvokasta ympäristöä. Maaseutu ympäristön voidaan katsoa myös olevan eräänlainen julkishyödyke, sen käyttö tai erityisesti sen kokeminen on kaikille mahdollista, eikä se siitä vähene. (Aakkula 1997, 36–37.)

Kulttuurin ja historian avulla ihmiset rakentavat omaa identiteettiään ja tiedostavat, missä on heidän menneisyytensä. Ihmiset tarvitsevat juuret, jotain millä selittää omaa nykyistä olemassaoloaan. Maaseudun kestävä käyttö, hoito, ylläpitäminen ja kehittäminen takaavat sille arvon tulevaisuudessaakin. (Forsius-Nummela 1997, 64, 70.)

3.3 Ympäristön suomat mahdollisuudet

Luonnon ja luontoympäristön rauhoittavan vaikutuksen omaan mielialaan ja stressitasoon useimmat ihmisistä kokevat omakohtaisesti, mutta asiasta on olemassa myös tutkimustietoa. On todettu, että luonnossa oleminen jo muutamissa minuuteissa vaikuttaa fysiologisia stressioireita lieventävästi.

Puutarhaa ja kasveja voidaan käyttää myös terapianmuotona. Puutarhan hoitaminen innostaa fyysiseen toimintaan, joka taas osaltaan kehittää kuntoa, koordinaatiota, motoriikkaa ja tasapainoa. Kun näkee ja kokee onnistumista kasvien kautta, psyykinen tila paranee. Kasvien avulla opetellaan myös sietämään pettymystä ja lisäämään kärsivällisyyttä, jos aina ei onnistuta. Puutarha ja luonnon seuraaminen erityisesti vanhuksilla ja muistisairailta edesauttaa arjessa orientoitumiseen ja saa ehkä jo huonokuntoisen kokemaan itsensä hyödylliseksi. (Yli-Viikari ym. 2009, 22–23.)

Tutkimustieto eläinten merkityksestä kuntoutuksessa on hajanaista. Kuitenkin on voitu todistaa, että eläintä koskettaessa ihmisen stressitaso alenee. Eläin toimii myös eräänlaisena välineenä terapiassa, kuntoutumisen tukena. Ihmisen ja eläimen keskinäinen kommunikointi ja kohtaamisessa syntyneet reaktiot antavat tietoa terapeutille asiakkaasta. Eläimen kautta ongelmia voidaan käsitellä ja eläimen kanssa onnistuneen vuorovaikutuksen kokemus on mahdollista siirtää ihmisten väliseen sosiaaliseen tilanteeseen. Eläinten läsnäolon on myös todettu rauhoittavan ja edistävän keskittymistä esimerkiksi lasten keskuudessa. Myös vanhuksille eläinten avustuksella voidaan tuottaa iloa ja virkistymistä. (Yli-viikari, ym. 2009, 19–21; Luonto hyvinvoinnin lähteenä n.d)

3.3.1 Toiminnan kehittäminen hyvinvointipalveluihin

Yrittäjyys on keskeinen osa maaseudun kehittämisessä ja elinvoimaisena pitämisessä. Maatiloilla on mahdollisuuksia luoda paikallisia ja erikoistuneita liikeideoita. Lisäksi maatalouden tehtävänä voidaan pitää luonnon- ja maaseutu ympäristön säilyttämistä sekä laatutuotteiden tuottamista. Maatilat kantavat osansa yhteiskuntavastuusta, johon kuuluu taloudellinen vastuu, sosiaalinen vastuu ja ympäristövastuu. Yrityksen perustehtävä on taloudellisen tuloksen tekeminen, yritystoiminnan pitää olla kannattavaa. Yritystoimintaan ja sen kehittämiseen liittyy aina riski, riski menestyksestä tai epäonnistumisesta. Toiminnan kehittäminen tulee tehdä pitkän aikavälin suunnittelulla. Kaikkien suurin riski omassa toiminnassa on asioiden pitäminen ennallaan muuttuvassa ympäristössä. (Haapanen, Heikura & Leino 2004, 34, 52-53.)

Suomalaista yhteiskuntaa voi ajatella hyvinvointiyhteiskuntana. Jokaisella kansalaisella on mahdollisuus saada terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä palveluita. Hyvinvointipalveluiden tuotanto tapahtuu kolmikantaperiaatteella. Palveluita tuottaa julkinen sektori, markkinat ja kolmas sektori. Näihin palveluihin käytetään yhä kasvavassa määrin varoja. Kuntataloudessa voidaan vaikuttaa siihen, miten hyvinvointipalvelut kehittyvät, ostamalla palveluita paikallisilta toimijoilta tuetaan alueen yrittäjyyttä. Hyvä yrittäjien ja kuntien välinen yhteistyö on välttämätöntä Green Care -

toiminnan edistämiseksi ja kehittämiseksi. Yleensä kunnan kanssa tehtävät palvelusopimukset ovat pitkäkestoisempia ja tuovat tasaisesti rahavirtaa yrittäjälle. Tulevaisuudessa kuitenkin myös yksityisten asiakkaiden määrä kasvaa entisestään. (Korhonen, Liski-Markkanen & Roos, 2011; Kuhmonen & Niittykangas 2008, 59.)

Maaseudulla on ympäristönä mahdollisuudet tarjota hyvinvointia edistäviä palveluja. Maaseudulla on luontaisesti rauhaa ja virkistystä. Tämän mahdollisuuden varaan voi rakentaa myös liiketoimintaa. Liiketoiminnan näkökulmasta tuotantorakenteiden muutos on mahdollisuus luoda menestyviä liikeideoita. Kuitenkin hyvinvointipalveluja käyttävien enemmistö on jossain muualla kuin maaseudulla, tämä luo haasteita hyvinvointipalveluiden kysynnän kasvattamiseksi. Kuluttajan päätettäväksi jää millaisia valintoja hän tekee. (Kuhmonen & Niittykangas 2008, 59.)

Maaseutu ympäristönä ja maatilat toiminnallisina yksikköinä tarjoavat monipuoliset puitteet hoiva ja hyvinvointipalvelujen tuottamiselle. Maatiloilta tai niiden yhteydestä löytyvät usein monipuolisesti vihreässä hoivassa käytetyt elementit, kuten eläimet, luonto, puutarha, metsä ja vesi.



Kuva 2. Maatilan pihapiiristä avautuu monenlaisia maisemia, joita hyödyntää Green Care -toiminnassa.

Maatilojen yhteyteen on perustettu päiväkoteja, hoivakoteja ja perhekoteja. Euroopassa toiminta on jo vakiintuneempaa ja maatilojen yhteyteen on perustettu hoitolaitoksia. Kehitysvammaisia ja päihdekuntoutujia asuu tiloilla, ja ikäihmisillä on mahdollisuus työskennellä niissä, lisäksi maatilat järjestävät opetusta yhdessä koulujen kanssa. Suomessa maatiloilla on monipuoliset mahdollisuudet toteuttaa Green Carea. Yrittäjän yhteistyön merkitys sosiaali- ja terveysalan yritysten, kunnan tai muun julkisen toimijan sekä kolmannen sektorin kanssa korostuu, koska ennaltaehkäisevän ja hyvinvointia ylläpitävän toiminnan rooli palvelutuotannossa kasvaa. Uusien ja innostuneiden yrittäjien tulee luoda hyviä käytänteitä ja Suomen olosuhteisiin sopivia toimintatapoja Green Care -toiminnan tunnetuksi tekemiseen. (Korhonen ym, 2011.)

4 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tutkimukseen valittiin kolme erilaista yritystä, jotka jollain tapaa kytkeytyvät Green Care -toimintaan. Hoiva-alan yritys, jolta kartoitettiin mahdollisuutta ja halukkuutta Green Care toiminnan käyttöön hoivatoiminnassa. Maatilayritys, jossa suunniteltiin Green Care -toiminnan aloittamista maatalouden ohelle ja maatilayritys, jolla oli ollut Green Care -toimintaa maatalouden lisäksi ja toiminta on vakiintunutta. Kaikki yritykset toimivat Kanta-Hämeessä tai Pirkanmaalla.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena. Yrittäjille tehtiin teemahaastattelu, jonka runko rakentui ennalta laadittujen kysymysten pohjalta. Haastattelun tarkoitus oli antaa haastateltavalle kanava kertoa omakohtaisesti kokemuksistaan ja näkemyksistään tutkittavaan asiaan. (Eskola & Vastamäki, 27-28.)

Haastattelukysymykset laadittiin niin, että ne mahdollisimman hyvin tulisivat vastaamaan tutkimuskysymykseen. Ennen kysymysten laatimista tutustuin aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen ja pyrin löytämään tutkimukselleni viitekehysten, jonka pohjalta sitten haastattelun runko rakentui. Haastatteluaineistoa saatiin melko monipuolisesti, koska jo vihreän hoivan yrittäjänä toimivan ja sekä sellaiseksi aikovan liiketoiminta-ajatus poikkesivat toisistaan.

Kysymyksissä kartoitettiin yritysten sen hetkistä liiketoimintaa ja palveluita sekä suhdetta Green Care -palveluihin nyt ja tulevaisuudessa. Jokaiselle haastateltavalle esitettiin samalla rungolla rakennetut kysymykset, mutta kunkin omaan yritykseen ja tilanteeseen sopivina. Haastattelu eteni keskustelunomaisesti, koska vastauksista saattoi nousta tarve lisäkysymyksille. Haastattelu lisäkysymyksineen on esitetty liitteessä 1. Aloittavan Green Care yrityksen teemahaastattelu toteutui samanaikaisesti ProAgrian yritys-asiantuntijan käynnin yhteydessä. Yritysasiantuntijan käynnillä tilalle tehtiin liiketoimintasuunnitelmaa ja pohdittiin palvelun tuotteistamista liittyen toiminnan laajentamiseen hyvinvointipalveluihin, jolloin suurimpaan osaan kysymyksistä vastaus löytyi liiketoimintasuunnitelman teon puitteissa. Yritysasiantuntijan käynti oli Live-hankkeen tarjoama. Kaksi muuta haastattelua nauhoitettiin ja aineisto litteroitiin. Haastattelujen yhteydessä myös otin valokuvia tiloilta. Maatilayrityksiltä valokuvaamiseen oli kirjallinen valokuvauslupa, hoivapalveluyritykseltä suullinen. Haastatteluissa sanottuja kommentteja on tuotu esiin luvussa 5, nämä kommentit on tekstissä kursivoitu ja erillään. Lisäksi tutkimuksen tuloksia tukemaan on käytetty lehtiartikkeleita ja esimerkkejä kirjallisuudesta sekä aiempien tutkimusten tuloksia.

Tutkimuksen tuloksia on tarkoitus julkaista myös virtuaalisessa luonnonvara- ja ympäristöalojen yritysten ja oppilaitosten oppimisympäristössä osoitteessa: www.virtuaali.info.

5 MAATILAYMPÄRISTÖSTÄ HYVINVOINTIA

Haastatelluista kaikille termi Green Care oli tuttu ja heidän suhtautumisenensa tähän sosiaaliseen innovaatioon oli positiivista. He joko tuottivat palvelua tai halusivat ja aikoivat tuottaa tai käyttää palvelua.

Asiakkaana tai sidosryhminä Green Care -palvelujen osalta maatilalla voi olla esimerkiksi kunta, yritykset, yhdistykset, vierailijaryhmät, yksityishenkilöt tai sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilainen tai ammattilaisia, esimerkiksi toimintaterapeutti, niin kuin yhdellä haastatelluista tiloista oli.

5.1 Asiakkaan tarpeet

Tärkeää on, että yritys on asiakkaille hyvin tavoitettavissa esimerkiksi internetin avulla, jolloin toimintaan voi tutustua etukäteen ja palvelu on helppompaa ostaa, kun etukäteen tietää mitä saa. Erityisryhmille on tärkeää tuoda esiin kohteen turvallisuuden ja esteettömyyteen liittyvät asiat. Tällaisia ovat jokapäiväiset asiat, joita ei välttämättä itse tule ajatelleeksikaan, kuten pysäköintipaikkojen sijainti ja laajuus esimerkiksi invataksia käytettäessä, välimatkat tilalla sekä maasto voi vaikuttaa asiakkaan kokemukseen palvelusta.

Turvallisuuden tuntu tilalla nousi hoivayrittäjän haastattelussa tärkeäksi. Green Care -toimintaa harjoittavan yrityksen onkin hyvä huolehtia tarvittavien palo- ja pelastussuunnitelmien laatimisesta ja pitää pelastustiet esteettöminä. Vaikka osa hoivayrittäjän asiakkaista tarvitsee liikkumiseen apuvälineitä, kuitenkin pienet portaat tai muut vähäiset korkeuserot eivät ole este liikkumiselle tilalla, koska mukana on aina hoitohenkilökuntaa.

Hoivayrittäjä arvostaa tilalta saatavia lisäpalveluita, kuten aterioita tai wc:tä, mutta ei pidä sitä välttämättömyytenä. Hoivayritykselle maatilavierailut olisivat ennen kaikkea virkistäytymistä, johon palattaisiin hoivakodin arjessa muistelemalla.

Hoivayrittäjän haastattelussa nousi esiin näkemys siitä, että myöskään vanhustenhoivan puolella kaikki Green Care -palvelut eivät välttämättä sovi kaikille ihmisille, tai eivät ainakaan saa aikaan kaikilla samanlaisia reaktioita. Elämänsä hämäläisessä maaseutumaisemassa elänyt, viimeiset vuotensa laitoksessa viettävä vanhus kokee maaseutu ympäristön eri tavalla, kuin koko elämänsä suurkaupungissa elänyt. Joten, jotta toiminta olisi hyödyllistä, tulisi sitä peilata jokaisen asiakkaan historiaan. Tämän voi myös yleistää kaikkiin asiakasryhmiin, jotta toiminta olisi tuloksellista, hyvinvointia ja virkistäytymistä syntyisi, se ei saa tuntua kenestäkään epämuikavalta ja toimintaa pitää suunnitella asiakaslähtöisesti. Jos asiakkaan tarve on kuntoutus tai hoiva, vastuu siitä millaista toiminta on, on ensisijaisesti sosiaali- ja terveysalan koulutuksen saaneella henkilöllä.

Hoivatoimintaa aloittavan maatilayritys oli jo lammastuotantoaan lisätessä ottanut huomioon erityisryhmät esimerkiksi esteettömyydessä uutta lammasta suunniteltaessa. Tämä luo turvallisen työskentely-ympäristön tilalle työhön tuleville erityisryhmille.

5.2 Toiminnan mahdollisuudet

Tehdessään omasta liiketoiminnasta tai tuotteestaan vihreän hoivan toimintaa yrittäjä luo eräänlaista lisäarvoa toiminnalleen vaikka Green Care -käsite saattaa ollakin vielä monille vieras tai uusi, sen tunnettavuus kasvaa kuitenkin koko ajan.

Green Care Finland ry:n jäsenyys antaa yritykselle mahdollisuuden käyttää yhdistyksen logoa ja velvoittaa yritystä noudattamaan yhdistyksen laatimia eettisiä ohjeita. Lisäksi MTT on laatinut Green Care -yrittäjälle tai yrittäjäksi aikovalle Green Care -työkirjan. Työkirjan tavoitteena on olla Green Care yrittäjän työkalu, jonka avulla on mahdollista käydä läpi keskeiset sisältö- ja laatutekijät omassa toiminnassaan. Työkirjaa voi täydentää myös ryhmätyönä, jos palvelun tuottamisessa on mukana monia yrityksiä. Työkirja on tarkoitettu nimenomaan Green Care -palvelun kehittämisen ja laadunhallinnan apuvälineeksi. Sen avulla voi luoda myös uskotavuutta ja luotettavuutta toimintaan ja työkirjaa käyttämällä on mahdollista erottautua ja lisätä oman yrityksen kilpailukykyä. Lisäksi yritys voisi tehdä omavalvonta- ja turvallisuussuunnitelman oman yritystoiminnan tueksi. (MTT, n.d.; Gcfinland ry. luettu 25.11.2014)

Green Care -toiminnan monet mahdollisuudet näkyvät jo tutkimukseni haastatteluaineistossa. Maatilayrittäjät voivat tuottaa vihreän hoivan palveluita niin sanotusti ”maatilan sisältä” käsin, laajentamalla tai järjestämällä hoivatoimintaa oman pääelinkeinoiminnan ohelle tai ”ulkopuolelta”, ulkopuolisen sosiaali- ja terveysalan ammattilaisen kanssa yhteistyössä, verkostoitumalla. Molemmat tavat ovat yhtä käyttökelpoisia, jokaisen yrittäjän on löydettävä oma tapansa toimia.

Se on otettava huomioon, että ollaan maatilalla ja on niitä työhuippuja,, että miten tätä terapiatyötä siihen yhdistetään. Joskin, se on toisaalta hyvä, että meillä isäntä hoitaa peltopuolen, eli tavallaan asiakkaat, jos on tässä tilalla niin he eivät joudu siihen maatilan kiireen pyöritykseen, vaan hommat tapahtuu pelloilla, kulisissa. (Green Care -yrittäjä, maatalon emäntä.)

Maaseudulla ympäristö ja puitteet Green Care -palveluille ovat olemassa. Suomessa etäisyydet kaupungeista maaseudulle eivät ole pitkät ja tieyhteydet ovat yleensä hyvät. Maaseutu monipuolisuudessaan tarjoaa Green Care -toiminnan kolme peruselementtiä; luonto, toiminta ja yhteisö.

Halu perinteisen viljelijän toimenkuvan muuttamiseen ja laajentamiseen (Green Care -yrittäjäksi aikova toteaa yritystoiminnan vahvuuksistaan).

Maaseutu tarjoaa monipuolisen aistimaailman. Maalla voi nähdä, kuulla, haistaa, maistaa ja tuntea. Lisäksi maisema luo alueellista identiteettiä ja sen ainutlaatuisuuden avulla voidaan löytää menestymisen mahdollisuuksia. Maatilan vetovoimana on usein aitous, historia, luonnollisuus ja Green Caressa ne pyritään tekemään koettaviksi fyysisesti ja henkisesti sekä luomalla niistä elämyksiä. Maisema voidaan yhdistää osaksi monenlaista toimintaa. Tuomalla esiin tilan ja ympäristön historiaa, tarinoita ja taidetta, jokaisella tilalla on mahdollisuus tarjota asiakkailleen ainutlaatuinen kokemus. Kun ymmärtää maiseman ainutlaatuisuuden, yrittäjä voi tehostaa

Green Care -palveluiden tarjontaa omalla tilallaan hyödyntämällä sitä. Maisema voi olla läsnä sekä hoiva- että virkistymispalveluita tarjottaessa. Hinnan tai ominaisuuksien sijaan tärkeämpää on asiakkaan mielikuva tai kokemus tuotteesta ja yrityksestä. (Komulainen 2013, 6-13).

Kehitysvammaisille asumispalvelujen tuottamista aloittavalla tilalla pohdittiin, että sen lisäksi, että tila on Green Care -yritys, joka toimii maaseudulla, lisäarvoa tilan toiminnalle voisi vielä lisätä painottamalla lähiruuan ja/tai luomuruuan käyttöä osana asiakkaiden palvelukokonaisuutta. Lähiruuan käyttö luo myös mahdollisuuksia lähiseudun yrittäjien verkostoitumiseen.

Maatilayrittäjien haastatteluissa ilmeni, että he näkivät yleisen ilmapiirin ja asenteiden, luonnosta ja eläimistä saatavaan hyvinvointiin liittyen jo pikkuhiljaa muuttuneen ja toivoivat niiden edelleen muuttuvan päättäjien keskuudessa positiivisempaan suuntaan. Hoivayrittäjän kokemus kuitenkin on, että edelleen on haastavaa saada päättäjät arvostamaan ja arvottamaan henkistä hyvinvointia perushoidon lisäksi hankintapäätöksiä tehdessään. Hänen mielestään kuitenkin hoivapuolen yrittäjillä itselläänkin on mahdollisuuksia vaikuttaa oman yrityksensä toimintaan ja mahdollisuuksia vihreän hoivan lisäämiseen hoivapuolella olisi. Haastateltava totesi, että kyseessä on tahtotila. Pieniin juttuihin, esimerkiksi tilavierailut omien eväiden kera, ei välttämättä tarvitse edes kovin suuria rahallisia panostuksia. Sellaisia juttuja voi hyvinkin siis toteuttaa. Myös erilainen yhteistyö klustereiden kautta tai oppilaitosten kanssa nousi hoivayrittäjän haastattelussa esiin. Yritysten ja oppilaitosten välinen yhteistyö loisi muutenkin uutta näkökulmaa esimerkiksi yrittäjiksi aikoville oppilaille eikä se välttämättä vaatisi keneltäkään suuria rahallisia panostuksia, mutta olisi kuitenkin monelle hyödyksi.

5.2.1 Eläimet

Green Care-toiminnassa eläinten avustuksella tehtävällä toiminnalla voi olla tavoitteellisia eroja:

- eläinavusteinen terapia, josta käytetään lyhennystä AAT, joka tulee sanoista animal-assisted therapy, on toimintaa jossa terapian antajalla on terapiakoulutus ja hän käyttää eläintä apuna työssään. Toiminnalle keskeistä ovat selkeät piirteet sekä tavoitteet ja päämäärä, se lähtee asiakkaan tilasta ja perustuu hänen hoidollisiin tarpeisiinsa. Toiminnan vaikuttavuutta seurataan raportoiden ja sitä arvioidaan. Toiminta voi olla yksilö- tai ryhmämuotoista.

- eläinavusteinen toiminta, josta käytetään lyhennystä AAA, joka tulee sanoista animal-assisted activity, on terapiaa vapaamuotoisempaa. Sen tarkoitus on olla motivoivaa, kasvatuksellista, terapeuttista ja virkistävää. Toiminnan ei tarvitse olla tavoitteellista. Siinä ohjaajana voi toimia ammattilainen tai toimintaan perehtynyt muu henkilö. Eläimen tarvitsee olla toimintaan sopiva. (Högfors, 2011, 6)

Eläinavusteisissa toiminnoissa varmaankin tutuimpia Suomessa ovat hevosten avulla tapahtuva toiminta, sosiaalipedagoginen hevostoiminta ja ratsastusterapia sekä erilainen kaverikoira-toiminta. Vihreän hoivan

eläinavusteisissa menetelmissä on kuitenkin melko kattava kirjo eläimiä. Monilla tiloilla olisi mahdollisuus tarjota eläimiä monipuolisestikin, koska päätuotantosuunnasta riippumatta usein maatilán ympäristö ja rakennukset suovat mahdollisuudet pitää pieniä määriä monenlaisia eläimiä, kotieläinpihatyypisesti.

Maatila, jossa Green Care -toiminta on ollut vakiintunutta jo vuodesta 2007, teki tiiviisti yhteistyötä yhden toimintaterapeutin kanssa. Tila tarjosi terapiaeläinten sertifikaatin saaneita eläimiä, alpakoita ja laamoja tai ympäristöään toimintaterapeutin käyttöön, jolloin niitä käytettiin terapian välineenä. Alpakoiden ja laamojen lisäksi tilalla oli myös hevonen ja kaksi shetlanninponia, joita voitiin käyttää terapia- ja hoivatoimintaan. Myös tilán kaksi koiraa toivat iloa asiakkaille ja olivat näin ollen toiminnassa mukana. Tilalla terapia-asiakkaiden kanssa tehtiin monipuolisesti asioita, miten katsottiin sillä hetkellä tarpeelliseksi asiakkaan kuntoutumisen kannalta. Toiminta voi olla eläinten hoitamisesta, harjaamisesta, ratsastamisesta, agilityrataa tai vain jonkinlaisessa vuorovaikutuksessa olemista. Terapia-asiakkaat voivat myös osallistua pienimuotoisesti tilán töihin, esimerkiksi tallin siivoamiseen tai aitojen korjaukseen. Jokainen terapiakerta on yksilöllinen. Yrittäjä koki yhteistyön toimintaterapeutin kanssa erittäin hyväksi toimintatavaksi. Vaikka hoidollinen vastuu asiakkaista on terapeutilla, terapiakerrat pääasiallisesti suunniteltiin yhdessä tilán väen kanssa. Yhteistyö oli aikanaan alkanut sattumalta, mutta oli molemmille yrittäjille onnekas sattuma, koska se mahdollisti molemmille yrittäjälle helpon keinon liiketoiminnan lisäämiseen. Ulkopuolinen hoivapuolen ammattilainen mahdollistaa sen, että tilalla oma väki pystyy keskittymään tilán omiin töihin. Lisäksi tilalta tehdään laitosvierailuja, esimerkiksi vanhainkoteihin, jolloin se on virkistystoimintaa. Tilalta mennään silloin heidän toimintaympäristöönsä, joten yrittäjä voi keskittyä täysin vain omien eläinten ohjaamiseen. Tila on aktiivisesti yhteistyössä eri hankkeiden kanssa ja tilalla kehitellään eläinavusteisen toiminnan muotoja monipuolisesti. Esimerkiksi tilalla on yhteistyötä erään hyvinvointiyrityksen kanssa niin, että tila tarjoaa hoivayritykselle kummieläimen, yhden nimetyn eläimen, jonka elämässä hoivayritys voi olla läsnä seuraamalla eläimen eloa ja oloa. Kummieläintoimintaan liittyy myös tietty määrä eläimen vierailuja hoivayrityksessä. Näin eläimen ja hoivayrityksen asiakkaiden välille rakentuu pitkäkestoinen suhde.

Jotkut tilat tarjoavat eläimiään monipuolisesti Green Care käyttöön, toiset ovat erikoistuneet vain johonkin eläimeen. Suomen Karva-kaveri ry:llä on käytössään testi, jonka suoritettuaan eläin saa terapiaeläimen sertifikaatin. Alpakkatilán haastattelussa eläintenomistaja totesi, että ei heidän kaikista eläimistään, laamoista ja alpakoista ole terapiatyöhön, kaikki eläimet eivät menisi testeistä läpi, mutta niillä on kuitenkin tärkeä tehtävä olla lauman jäsenenä ja näin niitä hyödynnetään Green Care -toiminnassa ja tukemassa eläinten lajinmukaista käyttäytymistä.



Kuva 3. Green Care -toimintaa aloittavan tilan lammassuojat sopivat kauniisti maalaistalon pihapiiriin.

Isokummun lammastilalla Eskolassa, Keski-Pohjanmaalla, päätuotantosuuntana on lammastalous, mutta Green Care -palvelut tulevat olemaan tilan sivuelinkeinona. Tilalla on 250 uuhua ja hevosia. Tila on aloittamassa päivätoiminnan tarjoamisen kehitysvammaisille, pitkäaikaistyöttömille ja mielenterveyskuntoutujille. Heidän tarkoituksena on osallistua talon ja tilan eri askareisiin monipuolisesti, omien kykyjensä mukaan. Tärkeä osa päivää on myös vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa. Tilan emäntä ohjaa toimintaa, mutta ryhmällä on myös oma ohjaaja mukana. Jo aiemminkin tilan toiminta on ollut hyvin avointa, tilalle on esimerkiksi järjestetty tilavierailuja ja se on toiminut yhteistyössä maatalousoppilaitoksen kanssa. Ajatus tilan liiketoiminnan laajentamiseen lähti emännän omasta kokemuksesta sairastuttuaan. Hän koki saavansa parhaan avun omien eläinten kanssa puuhastellessa, ei sairaalaympäristössä. (Haapamatti 2014, 54-56).

Hevostilalla toimintaa on myös mahdollisuus laajentaa sosiaali- ja terveydenhoitopuolelle. Tilalta voi löytyä ammattiosaamista, esimerkiksi koulutettu ratsastusterapeutti omasta takaa, tai tila voi tarjota eläimiään ulkopuolisen ammatinharjoittajan kanssa asiakkaiden käyttöön. Liiketoiminnan muutoksia on tehty tiloilla niin, että päätuotantosuuntaa on muutettu luopumalla muista tuotantoeläimistä ja keskittymällä hevostalouteen. Pellot on kuitenkin jätetty itselle viljelyyn. Maatilat soveltuvat ratsutiloiksi hyvin, koska niiden ympärillä maasto on usein vaihtelevaa ja luontoa voidaan hyödyntää monipuolisesti. Terapia-asiakkaat tulevat tiloille esimerkiksi Kelan tai sairaaloiden kautta. Ratsastusterapia on yksilöllistä, suunnitelmallista ja tavoitteellista kuntoutusta. Keskeistä siinä on asiakkaan, hevosen ja terapeutin keskinäinen vuorovaikutus. Tilalla voidaan palvelujen tarjontaa laajentaa monipuolisestikin, kuten Tuorin tilalla Huittisissa, jossa ratsutilalla tarjotaan ratsastusterapian ja -leirien lisäksi myös matkailupalveluja. Tilan ratsastusleiriläiset saavat maalta myös rentoutumista ja virkistystä. (Teinilä 2014,; Yli-Viikari yms. 2009, 34)

Eläinavusteisessa toiminnassa eläimiltä vaaditaan erilaisia ominaisuuksia kuin tuotantoeläimeltä. Erityisesti alkuperäisrotujen käyttö eläinavusteisessa Green Care -toiminnassa on myös tutkittu. Alkuperäisiä kotieläinrotuja pidetään yleensä luonteeltaan lempeinä ja määrätietoisina. Ne ottavat kontaktia, ovat pienikokoisia ja helppohoitoisia ja terveempiä ja kestävämpiä muihin, erityisesti tuotantoon jalostettuihin valtarotuihin verrattuna. (Lilja & Soini, 14-16)

Green Care -toimintaan sopivat erilaiset kotieläinrodut, mutta maataiseläinten käyttö hoivatoiminnassa tukee uhanalaisten eläinten elinvoimaisuutta ja geenivarojen säilyvyyttä. Alkuperäisrotujen monipuolinen käyttö myös suojelisi niitä, tämäkin tukisi niiden käyttöä Green Care -toiminnassa. (Soini & Lilja, 103)

5.2.2 Pellot, puutarha, metsä



Kuva 4. Alpakat ja laamat ulkoilevat tarhassa, jonne on tallista vapaa pääsy. Takana näkyy juuri puitu sänkipelto ja taustalla metsää. Kaikki kuvassa näkyvä on hyödynnettävissä Green Care -palveluissa.

Green Care -toimintaa harjoittava tila hyödynsi suorakylvössä olevat lähipellot eläinten kanssa toimimisessa. Syksyisin sänkipelloilla pääse ratsastamaan tai taluttamaan eläimiä. Talvella pellolle lingotaan ura, jossa eläinten kanssa on helppo liikkua. Haastattelussa kävi ilmi, että heidän suunnitelmissaan on edelleen tarkoitus kehittää ja monipuolistaa palvelujaan Green Care -toiminnan ympärillä. Tilalta on suunniteltu lähteväksi läheiseen metsään maisemapolku, joka olisi mahdollinen kulkea myös pyörätuolilla. Polku kulkisi kirkasvetisen joen vartta, kauniissa suomalaisessa, perinteisessä metsämaisemassa. Maisemapolusta on olemassa jo maisemasuunnittelijan kanssa valmisteltu suunnitelma. Myös tilan kokonaisvaltai-

sempi käyttö Green Care -toiminnassa on ollut yrittäjien ajatuksena, eli maatalouspuolen ottaminen mukaan palveluntarjontaan. Tällaista voisi olla esimerkiksi mahdollisuus päästä työssään olevien maatalouskoneiden kyytiin. Myös tilan historiaa voisi tuoda toiminnassa esiin, koska se on pitkä ja vaiheikas. Haastateltava totesi itsekin, että usein yrittäjä on liian sokea niille mahdollisuuksille, jotka hänellä on omassa toimintaympäristössään, siinä päivittäisessä työympäristössä.

Perinteisesti maataloilla, talouskeskuksessa on sijainnut jonkinlainen puutarhaympäristö, marjapensaita ja hedelmäpuita. Myös koristekasvit kuuluvat perinteiseen maatilaympäristöön. Jos maatilalla ei ole tällä hetkellä käytössä olevaa puutarhaa, on siellä varmasti kuitenkin puitteet sellainen perustaa. Puutarhoja on myös mahdollisuus kunnostaa hyvinvointipalvelujen käyttöön tai samalla hyvinvointipalveluja tuottaen. Haastatelluilla maataloilla kumpikaan ei varsinaisesti hyödyntänyt puutarhaa omissa hyvinvointipalveluissa, mutta toimintaa aloittavan lammastilan koko pihapiiri tulisi olemaan työtoiminnan käytössä, joten puutarhan hoitoon liittyvää puuhaa varmasti löytyy. Myös hoivayrittäjän haastattelussa tuli selvästi esiin se, että viherkasvit ovat jo sisätiloissa ympäri vuoden asukkaille tärkeitä ja he myös hoitavat niitä. Kesällä hoivakodin parvekkeelle perustetaan pieni puutarha kukkineen ja yrteineen.



Kuva 5. Green Care -toimintaa aloittavan maatilan pihapiirissä on marjapensaita. Takana oleva risuaita sopii hyvin maisemaa, mutta sen lisäksi määrittää myös turvallisen pihapiirin rajat.

Metsät ovat maatilaympäristön ohella monipuolinen hyvinvoinnin ja kuntouttavan toiminnan mahdollisuus. Usein maatilaympäristön läheisyyteen liittyy metsä, tai sinne pääsee melko lyhyellä välimatkalla talouskeskuksesta. Metsä antaa monia mahdollisuuksia rauhoittumiseen tai erilaiseen toimintaan. Myös metsästä ja luonnosta saatavia materiaaleja voi hyödyntää toiminnassa. Niistä materiaaleista voi saada aistikokemuksia, jotka voi vierailun päätyttyä viedä vaikka mukanaan takaisin laitokseen.

Yleensä maaseutuympäristöön liittyy jollain tavalla myös vesi. Tuhansien järvien Suomessa harvoin tapaa kylää, jossa ei jonkinlaista järveä tai lampea olisi. Myös pienissä puroissa tai metsälähteissä vesi on osa kokonaisuutta. Veden äärellä voi kokea myös rentoutumista, virkistymistä, tai siitä voi tehdä välineen toimintaan.

5.2.3 Päivätoimintaa ja kuntouttavaa työtoimintaa

Green Care -toimintaa aloittelevan yrityksen tuotantosuuntana on lammastalous. Tilalla laajennetaan ja lammasmäärä lisääntyy uuden lampolan rakentamisen myötä. Green Care -toimintaan yrityksen on tarkoitus laajentaa niin, että he perustavat maatilan läheisyyteen kehitysvammaisille ohjattun asumisen asumisyksikön. Yrittäjäpariskunnan vahvuutena on osaamisen lisäksi hyvä taloudellinen tilanne, joka mahdollistaa liiketoiminnan laajentamisen. Toiminnan peruseriaatteena tulee olemaan, että tila tarjoaa kehitysvammaisille työtoimintaa. Tässä tapauksessa hoivapalvelut tulisivat kiinteästi maatilan toiminnan yhteyteen. Hyöty tämän tyyppisestä toiminnasta koetaan tulevan jokaiselle. Asumisyksikön asiakkaat saisivat tehdä mielekästä tointa ja maatila saa ylimääräistä työvoimaa, joka helpottaa lammastuotannon lisäämisestä tulevaa työtä. Uusi lampolarakennus on suunniteltu esteettömäksi, jolloin siellä on erikuntoisten helpompi toimia.

Tilalla on myös suunnitelmia toiminnan kehittämiseksi jatkossakin. Kaiken ei tarvitse olla heti valmista, vaan puitteet antavat mahdollisuuden toiminnan laajentamiseen ja monipuolistamiseen vielä myöhemminkin. Työ- ja päivätoiminnan tarjoaminen asuinyksikön ulkopuolelle on mahdollista. Jatkossa siis myös muut kuin asumisyksikön asiakkaat voisivat tulla päivätoimintaan tilalle. Myös lampaista saatavan villan hyödyntäminen ja jatkojalostaminen osana asumisyksikön asukkaiden päivätoimintaa tuo vaihtoehtoja ja monipuolisuutta työhön. Yrittäjäpariskunnalla oli vahva osaaminen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon puolelta, maataloudesta että myös liiketoiminnasta. Investoinnit on suunniteltu tarkasti, myös taloudellisesti.

Maatiloilta löytyy myös mahdollisuus työttömien työllistämiseen. Suomessa tämä ei vielä yleistä ole, vaikka maaseudulla työtä riittääkin.

Työhön kuntouttava Green Care Etelä-Suomessa-hanke toteutettiin vuosina 2013-2014 Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, Sininauhaliitto ry:n, Forssan kaupungin ja Mäntsälän ja Sipoon kuntien yhteistyöhankkeena. Sen tavoitteena oli kehittää työ- ja toimintakykyä parantavia toimintamalleja Green Care -menetelmiä hyödyntämällä. Hankkeessa kartoitettiin mahdollisia maaseutu-, luonto- ja Green Care -yrittäjiä ja toimijoita, jotka voisivat tarjota kuntoutus- ja työllistymismahdollisuuksia henkilöille, joilla on vaikeuksia työllistyä esimerkiksi fyysisen tai psyykkisen rajoitteen takia. Hanke järjesti tietoisuuksia ja infotilaisuuksia yrittäjille, järjestöille ja kuntien työntekijöille sekä toteutti pilotteja, joissa luontoon tukeutuvia menetelmiä hyödynnetään osana kuntoutusta ja työllistämistä. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2014. luettu 23.11.2014)

Forssan seudulla hanke on tuottanut tulosta. Alueen maatiloilla hankkeesta on oltu kiinnostuneita ja halukkaita tiloja tarjoamaan työttömälle paikan

työkokeiluun on löytynyt hyvin. Työkokeilussa oleva ei saa työstä palkkaa, mutta hänelle maksetaan työmarkkinatukea ja yhdeksän euron kulkukorvaus jokaiselta työkokeilupäivältä.

Työkokeilu auttaa selvittämään asiakkaan työkykyä ja osaamista. Se edesauttaa töihin palaamista tai auttaa mahdollisesti löytämään uudenlaisia työllistymismahdollisuuksia. Työjaksot ovat lyhytaikaista, muutamasta kuukaudesta puoleen vuoteen ja pääpaino on kuntoutuksella. Muille maatilalan sidosryhmien työpanokselle, kuten lomittajien työlle kuntoutujat eivät ole uhka, koska työntekijää ei saa jättää työskentelemään yksin, hänellä tulee olla tilan puolesta ohjaaja.

Työkokeilussa olevat henkilöt ovat erikuntoisia ja erilaisissa elämäntilanteissa, joten heidän työtehtävänsä sekä viikoittaiset työaikansa vaihtelevat tilanteen mukaan. Hankkeen avulla työnantajat ja työntekijät saadaan lähentymään toisiaan ja työttömistä voisi olla apua maatilalla esimerkiksi kiireaikoina. Työkokeilun jälkeen työnantajalla on mahdollisuus palkata työntekijä työsuhteeseen tilalle. Työssä maataloilla kuntoutuja oppii paljon monen tasoisia asioita, helpoista haastaviin ja oman työn jälki tulee usein heti näkyväksi työssä, tämä lisää työn mielekkyyttä ja kokemusta tekemänsä työn tärkeydestä ja hyödyllisyydestä. Lisäksi maatilaympäristössä kuntoutujat pääsevät luonnon hyvinvointivaikutuksista osallisiksi.

Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitossa suhtaudutaan positiivisesti tällaiseen toimintaan. ”On loistavaa, jos osapuolia saadaan lähestymään toisiaan” sanoo MTK:n maaseutuyrittäjyysjohtaja Timo Sipilä Taloussanomien haastattelussa syyskuussa 2014. (Hannula 2014a, 2014b.; Kokko 2014.; Työ- ja hyvinvoinninlaitos 2014.)

5.3 Toiminnan aloittaminen: Maanviljelijästä myös hyvinvointiyrittäjä?

Haastatelluista toiminnassa olevalla Green Care -tilalla maatalous, viljanviljely, oli ollut tilan pääelinkeino jo ennen Green Care -toiminnan aloittamista. Eläimet, alpakat, tulivat alun perin tilalle lemmikeiksi ja hoitamaan pihanurmikkoa. Myöhemmin saatu tieto siitä, että niitä käytettiin maailmalla terapiaeläiminä, sai tilan laajentamaan toimintaansa hyvinvointipalveluihin. Tilanne, jossa tilalla tällä hetkellä ollaan, on siis monen sattuman summa, mutta taustalla on koko ajan halu kehittää oman yrityksen toimintaa ja tuottaa juuri niitä palveluja, joita he nyt tuottavat.

Verkostoituminen on musta ihan tärkein juttu. Ensin joku aloittelee, ottaa yhteyksiä ja vertailee mitä muut on tehnyt, ottaa yhteyksiä pitkin poikin. Ja ei tosiaan yritä hallita kaikkea, vaan pitäytyy siinä omimmassa osaamisessaan, koska yleensä siihen on se sellainen hengenpalokin ja siinä ollaan itse parhaimmillaan. (Green Care –yrittäjä.)

Yritystoiminta voi olla yrityksen sisään rakennettua tai ulkopuolisin voimin tuotettua, jolloin tila tarjoaa toiminnalla välineet ja puitteet ja ulkopuolinen ammatinharjoittaja tulee tilalle tarjoamaan palvelua. Toiminnan aloittamisessa verkostoituminen on tärkeää. Vaikka yrittäjä tuottaisi kaikki palvelut itse ilman yhteistyöyrittystä, tulee hänen verkostoitua yhteis-

työn aloittamiseksi kunnan, yksityisen yrittäjän, kolmannen sektorin toimijoiden tai yksityisen henkilön, asiakkaan, kanssa, riippuen siitä, millaisia asiakkaita haluaa tilalleen tulevan. Yrityksen ja sidosryhmien toimiva työskentely ja vuorovaikutus mahdollistavat sujuvan liiketoiminnan. Green Care -toiminnan aloittamiseksi ei välttämättä tarvita kovinkaan suuria rahallisia panostuksia. Tilan täytyy vain löytää oikeanlaiset yhteistyöverkostot ja omanlaiset, hyväksi havaitut, tavat toimia maatilalla monista mahdollisuuksista.

Aloittaessaan Green Care -toiminnan tilallaan yrittäjän tulee omata tietynlaista luonnetta. Usein maatilallaan talouskeskus on myös yrittäjän koti, joten tarjotakseen siellä palveluita tilan ulkopuolisille henkilöille, asiakkaille, vaaditaan yrittäjältä tietynlaista avoimuutta ja myös itsetuntoa, olla ylpeä omasta asuinympäristöstään. Yrittäjällä tosin on mahdollisuus ja myös oikeus rajata se, miten ja missä hän haluaa palvelut tarjota ja järjestää.

Myös verkostoitumisessa yrittäjän tulee itse olla aktiivinen ja ulospäin-suuntautunut hankkiessaan yhteistyökumppaneita. Erilaiset hankkeet ja yrittäjien yhteiset tapaamiset ovat hyvä tapa verkostoitua. Seuraamalla omalla alueellaan järjestettäviä aiheeseen liittyviä tapahtumia ja ottamalla osaa niihin voi löytää yhteistyökumppaneita omaan yritystoimintaan.

Haastatelluista Green Care -toimintaa aloittelevan tilan yrittäjäpariskunnalla oli sekä maatalouden että sosiaali- ja terveydenhuollon koulutusta ja työkokemusta. Ilman asianmukaista koulutusta tilalla ei olisi mahdollista tarjota asumispalveluita ilman ulkopuolista koulutettua henkilökuntaa. Liiketoimintaa laajentaessa mietittäväksi siis tulee, riittääkö minun koulutukseni tähän, haluanko vielä opiskella ja kouluttautua itse, vai pyrkö verkostoitumaan oikeanlaisten henkilöiden kanssa, niin että saan liikeideani toteutettua?

Liiketoiminnan muuttuessa tai laajentuessa tulee aina ottaa huomioon lait ja lupakäytännöt. Millaisia lupia ja asiakirjoja yritystoimintani laajentaminen edellyttää? Tarvitaanko esimerkiksi omavalvontasuunnitelmaa, turvallisuuden liittyvää suunnittelua, yritystoimintaan liittyviä selvityksiä, toiminnan kirjallista suunnittelua. Millaista henkilökuntaa minun tulee palkata yritykseeni, jos tarvitsen lisätyövoimaa? Toiminnan aloittamiseen liittyvät käytänteet riippuvat siitä, millaista toimintaa tilallaan aikoo tarjota. Tärkeää on ymmärtää ero siinä, että kuka vaan ei voi tarjota sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, vaan siihen tarvitaan alan koulutus. Mutta mahdollisuus tarjota puitteet, joissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tarjotaan ja harjoitetaan, on melkein kenellä vaan.

Toiminnan aloittaminen on luvan- tai ilmoitusmenettelyvaraista. Sosiaalihuollon ympärivuorokautista palvelua ja hoivaa tuottavan yrityksen täytyy hakea toiminnalleen lupa. Tällaista toimintaa on esimerkiksi vanhusten, mielenterveyskuntoutujien ja vammaisten henkilöiden ympärivuorokautiset asumispalvelut. Luvan saaminen edellyttää, että toiminnan harjoittamiseen on asianmukaiset tilat ja riittävä, vaadittava henkilöstö. Jos yritys ei tarjoa ympärivuorokautista palvelua, vaan esimerkiksi päivätoimintaa, niin toiminnan aloittaminen on ilmoituksenvaraista. Toiminnan

aloittamisen edellytyksenä on molemmissa tapauksissa kuitenkin esimerkiksi omavalvontasuunnitelman laatiminen sekä palo- ja pelastussuunnitelmat. Terveystieteiden palveluja tarjoavan yrityksen toiminta on aina luvanvaraista. Myös ammatinharjoittajan, esimerkiksi fysio- tai toimintaterapeutin täytyy hakea toiminnalleen lupa. Luvan saamisen edellytyksenä on, että ammatinharjoittajalla on toimintasuunnitelma, jossa hän tuo esille, missä aikoo palveluja tarjota, esimerkiksi maatilalla. (Valvira 2014, luettu 20.11.2014).

Lisäksi erityisryhmien, kuten kehitysvammaisten, kanssa toimittaessa voi tarpeelliseksi tulla lääkehoidon järjestäminen. Päävastuu lääkehoidon järjestämisestä tulee olla koulutuksen ja lääkehoitoon luvan saaneella ammatillisella, mutta myös kouluttamaton henkilö voi toteuttaa lääkehoitoa, ammattihenkilön ohjeiden mukaan, esimerkiksi antamalla valmiiksi annosteltuja lääkkeitä dosetista. Asiasta on hyvä sopia yhteisesti lääkehoitoa tarvitsevan henkilön tai hänen omaisensa kanssa. Lääkehoidon tulee olla vastuullista ja lääkkeenantajan ymmärtää lääkehoitoon liittyvät asiat. (Turvallinen lääkehoito 2006, 20, 36-37, 50, luettu 25.11.2014).

Tila voi tarjota asiakkailleen ravitsemuspalveluita, ruokaa tai pientä evästä ulkopuolisen yrittäjän turvin. Jos tilalla tarjoillaan asiakkaille muualla valmistettu ruoka, ei tiloista tarvitse tehdä elintarvikehuoneistoilmoitusta. Jos tila tarjoaa asiakkaille helposti valmistettavia elintarvikkeita, esimerkiksi valmistamalla asiakkaiden ruuat kodinomaisessa ympäristössä yhdessä asiakkaiden kanssa, samoissa tiloissa muun elinkeinonharjoittamisen kanssa, ei toiminta tarvitse lupaa tai siitä ei tarvitse tehdä elintarvikehuoneistoilmoitusta. Tässä tapauksessa toimijalta ei myöskään vaadita hygieniapassia. Kuitenkin kaikessa elintarvikkeiden kanssa on huolehdittava hyvästä hygieniasta ja menettelytavoista kaikissa toiminnassa ja valmistusvaiheissa elintarvikkeita käsiteltäessä. (Elintarviketurvallisuusvirasto. 2014, luettu 24.11.2014). Myös tilan puhtaanapito ja asiakastilojen siisteys voi olla ulkopuolisen yrittäjän vastuulla tai siinä voi osittain käyttää ulkopuolisen yrittäjän palveluja. Näin yrittäjillä jää enemmän aikaa keskittyä tilan liiketoimintojen ylläpitämiseen.

Toimintaan tarvittavat lupa- ja ilmoitusasiat tulee aina varmistaa ja huolehtia aina ajoissa ennen yritystoiminnan aloittamista. Asiassa voi kääntyä oman kunnan tai alueen viranomaisten puoleen.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Mediassa keskustellaan nykyään paljon vihreään hoivaan liittyvistä asioista. Vanhusten ulkoilumahdollisuuksista pidetään huolta ja eläinten vierailut laitoksissa koetaan vaikuttaviksi. Työpaikoilla työssäjaksamista pyritään edistämään esimerkiksi järjestämällä työntekijöille ulkoilupäiviä ja virkistäytymistä luontoon. Luonnosta ja ympäristöstä saatava hyvinvointi ymmärretään nykyään paremmin osana ihmisen hyvinvointia. Kuntoutuksen tueksi pyritään antamaan vaihtoehtoja, kaiken terapian ei tarvitse tapahtua sairaalan seinien sisällä.

Tekemistäni haastatteluista ja tiedotusvälineitä seuraamalla on tullut vaikutelma, että yleinen asenne luonnosta saatavaan hoivaan ja hyvinvointiin on selvästi parantunut, myös tiloilla on huomattu tämä. Ihmisillä on yhä enemmän tietoisuus siitä, miten he haluavat tulla hoidetuksi. Ja myös vallinnan vapaus on lisääntymässä, ainakin palvelutarjonnan parantuessa. Tähän tarpeeseen voi osaltaan maatalousyrittäjä vastata. Maatilaympäristössä löytyy monipuolisesti elementtejä, joita Green Caressa käytetyissä menetelmissä käytetään, kuten eläimet, puutarha, metsä.

Eri tutkimustulokset todistavat luontokokemuksen fysiologiset ja psyykkiset vaikutukset ihmisen hyvinvointiin. Kuitenkin vielä puuttuu mittari, jolla Green Care -toiminnan vaikuttavuutta voisi mitata niin, että sille saataisiin myös arvostus kuntien ja valtion hankintasopimukseen. Jonkinlainen laatujärjestelmän kehittäminen voisi edesauttaa Green Caren tunnettavuutta ja luotettavuutta, tällöin myös kaikki Green Care -yritykset toimisivat samojen ohjeiden mukaan. MTT:n julkaisema Green Care Työkirja yrittäjälle on tällä hetkellä hyvä työkalu oman yritystoiminnan laadunhallintaan. Lisäksi toiminta kannattaa pitää avoimena ja tuoda sitä esille mahdollisuuksien mukaan.

Maatilan arki pyörii maatilan vuodenkierrossa työhuippuineen, ja usein on niin, ettei yrittäjä näe sitä, mitä mahdollisuuksia hänen ympärillään on. Liiketoiminnan laajentaminen vihreän hoivan palveluihin ei vaadi maatilalta välttämättä edes suuria rahallisia investointeja tai muutostöitä. Maatalousyrittäjän ei tarvitse olla sosiaali- tai terveystieteen ammattilainen tarjotakseen hyvinvoinnin palveluja. Verkostoituminen ja oikeanlaisten verkostojen löytäminen on tärkeää. Eri vaihtoehtojen etsiminen ja löytäminen sekä pitkäjänteinen suunnittelutyö on pohja kestäväällä liiketoiminnalla.

Euroopan alueella Green Care -toimintaa on erilaista, jossain maissa, kuten Norjassa, toiminta on viety hyvinkin pitkälle ja toiminta on vakiintunutta, joissakin maissa vasta aloitellaan. Yhtenäisten käytäntöjen luominen ja parhaiden toimintatapojen benchmarking Euroopan alueella loisi pohjaa kestäväälle vihreän hoivan palveluille.

Maatalouden tulo- ja tuotantorakennetta ohjailemalla maaseudun palveluita saataisiin monipuolistumaan. Ehkä maaseudulta saatavan vihreän hoivan palvelujen saatavuus paranisi, jos esimerkiksi maatalouden investointitukia kohdennettaisiin myös koskemaan ihan uudenlaisen liiketoiminnan, esimerkiksi hoivatoiminnan, kehittämistä tai aloittamista maatiloilla.

Terveiden ja hyvinvointipalveluiden tarve on kiistaton nyt ja tulevaisuudessa. Maatalouden ja maaseudun rakenteet myös muuttuvat koko ajan. Pysyäkseen elinvoimaisena maaseudun tulee muuttaa palvelurakennettaan perinteistä maataloutta unohtamatta. Suomalaisella maaseudulla on mahdollisuudet toteuttaa molempia.

LÄHTEET

Aakkula, J. 1997. Maaseutu ympäristö taloudellisena arvona. Teoksessa Luostarinen, M. Yli-Viikari, A. (toim.) Maaseudun kulttuurimaisemat. Sulkava: Finnreklama Oy, 35-45.

Eskola, J & Vastamäki, J. 2010. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Juva: PS-kustannus

Elintarviketurvallisuusvirasto Evira. 2014.

Viitattu 24.11.2014

http://www.evira.fi/portal/fi/elintarvikkeet/valmistus+ja+myynti/elintarvik_ehuoneistot+/

Elintarvikelaki. 13.1.2006/23

Viitattu 24.11.2014

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060023#L2P13>

Forsius-Nummela, J. 1997. Maaseutumaisema ja sen kulttuurihistorialliset arvot. Teoksessa Luostarinen, M. Yli-Viikari, A. (toim.) Maaseudun kulttuurimaisemat. Sulkava: Finnreklama Oy, 64-70.

Gcfinland ry. Green Care Finland ry.

Viitattu 26.3.2014, 9.6.2014, 2.10.2014, 23.10.2014, 18.11.2014, 25.11.2014, <http://www.gcfinland.fi/home>

Haapamatti, K. 2014. Hyvää tekevät lampaat. Eläin Maatilan Pellervo 10.

Haapanen, M. Heikura, J. Leino, K. 2004. Maatila liikeyrityksenä. Juva: WS Bookwell Oy.

Hannula, E. 2014a. Forssassa onnistuttiin saamaan työttömiä maataloille töihin ensimmäisenä Suomessa. 24.9.2014. Yle. Viitattu 24.11.2014.

http://yle.fi/uutiset/forssassa_onnistuttiin_saamaan_tyottomia_maataloille_toihin_ensimmaisena_suomessa/7489689

Hannula, E. 2014b. Maatiloilla työskentelevä työtön ei saa olla navetassa tai traktorissa yksin. 29.9.2014. Yle. Viitattu 24.11.2014.

http://yle.fi/uutiset/maatiloilla_tyoskenteleva_tyoton_ei_saa_olla_navetassa_tai_traktorissa_yksin/7493558?ref=leiki-uu

Högfors, A. 2011. Eläinavusteinen terapia. Esite laaman ja alpakan avulla toteutettavasta terapiasta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Toimintaterapian koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

http://www.greencarelapland.fi/static/content_files/opinnaytetyo_AHogfors2011.pdf

Kangasniemi, J. & Koivuniemi, T. 2011. Green care – ajattelumallin hyödyntäminen koulutuksessa ja ohjauksessa. Tampereen ammattikorkeakoulu. Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Opettajakoulutuksen kehittämishanke. Viitattu 23.10.2014.

http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/37319/Kangasniemi_Jouko_Koivuniemi_Teija.pdf?sequence=1

Kokko, O. 2014. MTK innostui työttömien saamisesta maataloilille. Talousanomat 28.9.2014. Viitattu 24.11.2014

<http://www.taloussanomat.fi/tyo-ja-koulutus/2014/09/28/mtk-innostui-tyottomien-saamisesta-maataloilille/201413375/139?pos=related>

Komulainen, M. (toim.) 2013. Maiseman tarina. Opas maisemapalveluiden luomiseen. Vaasa: Fram.

Korhonen, A. Liski-Markkanen, S. & Roos, I. 2011. Green Caren toimintamallit. Teho 6.

Kuhmonen, T. Niittykangas, H. 2008. Maaseudun tulevaisuus. Ajattelun käsikirja. Helsinki: Gummerus.

Luonto hyvinvoinnin lähteenä – suomalainen Green Care. n.d. VoiMaa! – hankkeen tuottama julkaisu.

Luostarinen, M. 1997. Maaseudun suuri historia. Teoksessa Luostarinen, M. Yli-Viikari, A. (toim.) Maaseudun kulttuurimaisemat. Sulkava: Finnreklama Oy, 59-63

MTT, Green Care -työkirja. n.d. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, Verkkojulkaisu.

<https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/mtt/julkaisut/green-care-tyokirja-17.3.2014.pdf>

Niemelä, J. 2008. Talonpoika toimessaan. Suomen maatalouden historia. Helsinki: Hakapaino Oy.

Soini, K. Lilja, T. (toim.), 2014. Alkuperäiset kotieläinrotumme Green care toiminnassa. Viitattu 11.11.2014

<http://www.mtt.fi/mttkasvu/pdf/mttkasvu19.pdf>

Soini, K. Vehmasto, E. 2014. Kohti suomalaista Green Care toimintapaa. Teoksessa Vehmasto, E. (toim.), Green Care – toimintatavan suuntaviivat Suomessa. Jokioinen

<http://jukuri.mtt.fi/bitstream/handle/10024/482161/mttkasvu20.pdf>

Teinilä, L. 2014. Ratsu taipuu moneen työhön. Maatilan pellervo 1.

Terveysten ja hyvinvoinninlaitos. 2014. Työhön kuntouttava Green Care Etelä-Suomessa. Viitattu 23.11.2014.

www.thl.fi/greencare

Turvallinen lääkehoito. 2006. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:32. Helsinki. Viitattu 25.11.2014.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=D_LFE-4090.pdf&title=Turvallinen_laakehoito_fi.pdf

Valvira. 2014. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto.

Viitattu 20.11.2014.

<http://www.valvira.fi/luvat/>

Viita, P. 2012. Suomen talonpoika 800-2010. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Yli-Viikari, A. Lilja, T. Heikkilä, K. Kirveennummi, A. Kivinen, T. Partanen, U. Rantamäki-Lahtinen, L. Soini, K. 2009. Green Care –terveyttä ja hyvinvointia maatilalta. Jokioinen.

HAASTATTELUKYSYMYKSET

Haastattelu hoivapaikkaan:

Perustiedot:

Millainen on yrityksenne liiketoiminta- ajatus? Millaisia palveluja tuotate ja kenelle?

Millaiset ovat yrityksenne arvot ja millaisia hoidollisia tavoitteita teillä on?

Käytetäänkö teille luonto- ja/tai maatala-avusteisia menetelmiä?

Onko siinä hoidollinen näkökulma, vai onko se virkistäytymistä?

Kuinka usein ja onko se säännöllisesti?

Nykytilanne:

Koetteko että luonto- / maatala-avusteisilla menetelmillä on hyötyä hoidossa?

Näkyykö se kaikilla asukkaille? Vai voiko joku kokea muunlaisia tunteita, esimerkiksi ahdistusta?

Otatteko huomioon luontoavusteiset menetelmät hoito- ja palvelusuunnitelmissa?

Onko luonnosta/eläimistä saatava hyvinvointi sattumanvaraista vai suunniteltua?

Koetteko että se on yksinkertaista, että teidän on helppo lähteä?

Kerroit, että olette käyneet maatilalla tilavierailulla, niin miten te olette löytäneet tämän yhteistyöyrityksen?

Eli muunlaista verkostoitumista ei ole ollut?

Onko tilavierailuluilla ollut mahdollisuus päästä tutustumaan puutarhoihin, eläimiin, peltoihin, vai nouseeko joku asia ylitse muiden, mitä tehdään?

Millaisia puitteita odotatte luontohoivaa tarjoavalta yritykseltä, esimerkiksi palvelut, esteettömyys, turvallisuus?

Sijainti/etäisyys teidän yritykseenne nähden?

Eri vuodenaajat ja niiden huomioon ottaminen vierailuja suunniteltaessa?

Onko tarvetta etukäteismateriaalille, sivut verkossa/esittelykäynti asiakkaille tms.?

Entä palvelut, esimerkiksi nuotio grillimakkaran paistoon tai tilalta saatavat sämpyläkahvit?

Palaatteko ”arjessa” hoitotyön ohella yrityskäyntiin ja sen tuomiin kokemuksiin?

Entä luonnosta saatavat materiaalit, käyttekö niitä täällä arjessa, esimerkiksi viriketoimintaan?

Tulevaisuus:

Haluaisitteko käyttää nykyistä enemmän luontohoivaa toiminnassanne?

Onko se tahdosta vai rahasta kiinni?

Jos Green Caren saisi laatujärjestelmän, voisiko rahoittaja ymmärtää palvelua paremmin?

Koetko että alueella on tarjontaa ja / tai haluaisitteko aloittaa ja kehittää yhteistyötä maatilojen kanssa?

Millaista yhteistyötä haluaisitte? Millainen olisi hyvä yhteistyökumppani?

Kiinnostavimmat kohteet, missä vieraila? Millaisiin kohteisiin lähtisitte?

Metsä, hyödynnätkö metsää?

Hyödynnätkö vesielementti, käyttekö veden äärellä?

Haastattelu Green Care- toimintaa aloittavalle maatilalle:

Perustiedot:

Nykytilanne:

Mistä idea maatilalan liiketoiminnan laajentamiseen lähti?

Millaisia panostuksia tilalla liiketoiminnan laajentaminen hoivayritystoimintaan vaatii?

- Rahalliset
- Rakenteelliset esim. muutostyöt
- ulkopuolinen työvoima

Hyödynnetyt ympäristöt maataloudessa ja Green Care –toiminnassa?

Uskotteko, että liiketoiminnat tukevat toisiaan, vai muodostuuko jompikumpi toistaan tärkeämmäksi?

Mitkä ovat teidän vahvuudet hyvinvointipalveluiden tuottamisessa?

Maatilaympäristön käyttö markkinoinnissa, millainen merkitys nimenomaan maatilaympäristöllä on markkinoinnissa?

Miten turvallisuus ja/tai esteettömyys on otettu huomioon?

Haastattelu Green Care tilalle:

Millaista liiketoimintaa tilalla on? Mitä palveluja tuotate?

Mistä idea maatilan liiketoiminnan laajentamiseen lähti? Aiemmin saitte pelkästään maanviljelystä teidän elannon?

Vahingossa on päädytty siihen, missä tällä hetkellä ollaan?

Milloin teille tuli ensimmäinen alpakka?

Hyödynnetyt ympäristöt maataloudessa ja maatilamatkailussa? (Rakennukset, puutarha, metsä..)

Vaikuttivatko eläinten käyttö ja tämä tilan muu toiminta siihen, että olette suorakylvössä?

Teillä on myös hevonen, miten se tuli?

Tarjoatte molempia sekä hevosta että alpakkoita?

Oli puhetta Maisemapolusta, onko teillä tässä vesistöä?

Tukevatko liiketoiminnat kasvituotanto, eläimet/ terapiaeläimet toisiaan, vai onko jompikumpi tärkeämpi?

Mitkä ovat teidän vahvuudet hyvinvointipalveluiden tuottamisessa?

Eli teette yhden toimintaterapeutin kanssa yhteistyötä?

Miten te verkostoidutte hänen kanssaan?

Hänen asiakkaat saa siis maksusitoumuksen Kelalta ?

Te laskutatte häntä?

Te tarjoatte täällä toimintaympäristön, mutta lähdette myös liikenteeseen eläinten kanssa?

Korostuuko jompikumpi, se että tullaan tänne, vai se että pakataan eläimet autoon ja lähdette liikenteeseen?

Onko asiakkaiden hyvinvointivaikutuksia tutkittu? Kerätäänkö esim. asiakaspalautetta? Onko terapiassa syntynyt tuloksia?

Osallistuvatko asiakkaat muuten töihin/toimiin täällä esimerkiksi eläinten harjaamiseen?

Te ette kerää asiakaspalautetta?

Onko muuta yhteistyötä hoivayrittäjien kanssa vireillä? esim vanhusryh-
mät tai päiväkodit?

Maatilaympäristön merkitys/käyttö markkinoinnissa?

Miten turvallisuus ja/tai esteettömyys on otettu huomioon?

Eläimet on terapianeläimiä sertifikaatilla, eli siis turvallisiksi tutkittu?

Miten eläin saa sen terapiaeläimen sertifikaatin?

Eri vuodenaikojen huomioon ottaminen? Siis, että miten erilaisia vuoden-
aikoja voidaan käyttää hyödyksi? Ja miten maatalanvuodenkierto?

Hyödynnättekö esimerkiksi peltoaukeita talvisin?

Kesä ja välivuodenajat on sesonkia?

Vinkkejä aloittavalle Vihreä hoiva- yrittäjälle? Mihin asioihin pitää kiin-
nittää huomiota?

Eli siis tyky- ja tyhy-toimintaa?

Millaisia ominaisuuksia vaaditaan yrittäjältä?